

Kpl.

2205/

UNIVERSITETSBIBLIOTEKET I OSLO

NATUR VEST

nr. 4 - 1989

Leder i medvind, Kai Grieg.
Foto: Øystein Fosshagen.

resultatorientert, grenseoverskridende miljøvern. I en undersøkelse som Aftenposten offentliggjorde før sommeren heter det at 90 % av befolkningen har stor, eller ganske stor tillit til Naturvernforbundet. Vi vet at vi har vunnet den delen av kampen. Nå gjelder det å få et noe stivt byråkrati, offentlig og privat, forandret så mye at det blir tilpasset den nye miljøbevisste situasjonen. Forandringene vil gå på slike sentrale ting som å velge miljø fremfor penger, når valget er der. Vi må kreve av våre byråkrater at de selv finner frem til de miljøvennlige løsningene. Brundtlandrapporten har slått fast at skal naturvernarbeidet vinne, så må det samarbeid til., utradisjonelt samarbeid mellom de offentlige etater og mellom det private næringsliv og miljøvernstatene. For at miljøvernet virkelig skal få praktisk betydning må vi forlange at alle etater tar opp miljøvernsspørsmål, spesielt de etater som tradisjonelt har gjort minst for naturen. I Norge betyr det at bank, forsikringsvesen og hele næringslivet tar opp miljøvern som et satsingsområde.

Oppfordringen fra meg blir således: Gjør idag ditt for å skape de uventede allianser for naturen. Naturvernforbundet samarbeider idag med en hel rekke organisasjoner. De spenner seg fra Presteforeningen, gjennom Røde Kors, Den norske Turistforening, Husmorforbundet og storindustri til de enkelte dagligvareforetninger. Det er kun gjennom samarbeid at miljøkampen kan vinnes.

Kai Grieg

LEDEREN HAR ORDET

Vi gjør verden mindre. For hver dyreart som blir utryddet blir vi fattigere. For hver våtmark som blir tørrlagt, så blir verden et ensommere sted å leve. For hver sak naturvernet taper blir naturarven til våre barn mindre. Vi liker å tro at vi er rike, rike på muligheter for å forandre verden, rik på utstyr og ting. Men vi er blitt fattige. Vi har mindre tid. Vi har færre steder. Vi har færre muligheter til stillhet.

Vi har mye sand i bunnen av timeglasset. Men vi har lite igjen i toppen.

Naturvernarbeidet seiler i medvind. Vi har på mange måter vunnet halve kampen. Det er ingen lenger som blir overrasket når det "dukker opp" nye giftskandaler. Det er ikke en særgruppe som krever naturvern, det er en folkebevegelse. Vi er svært mange som forlanger effektivt,

Utgitt av:
Naturvernforbundet Hordaland
(NVH)

Natur Vest kommer ut fire ganger om året, og sendes gratis til foreningens medlemmer.

NVH er et fylkeslag innen Norges Naturvernforbund (NNV)

Medlemskapet omfatter foruten Natur Vest også abonnement på Norsk Natur (6 nr. årlig). Kontingenter for 1990 er: kr. 200,- (hovedmedlem), kr. 100 (pensjonister og kr. 30,- (familiemedlem)

Opplag: 4000 eksemplarer.
Trykk: Bergen Trykk

REDAKSJONSUTVALG:

Sissel Albrektsen
Øivind Bergh
Mary Bente Bringslid
Geir Ivarsen
Paul T. Solberg
Tegner: Tore Larsen

Ansvarlig dette nr: Øivind Bergh

Redaksjonen avsluttet 3/11-89
Frist for innlevering av stoff til neste nr.15/1-90

Redaksjonens adresse:
Naturvernforbundet Hordaland
Postboks 1201
5001 BERGEN

Naturvernforbundet Hordaland har kontor i Jacobsfjorden, Bryggen i Bergen. Telefon (05) 31 38 51 og kontortid hverdager 0900-1500 og torsdag 0900-1900. I desember også lørdag 11-15 og søndag 12-15.

Forsiden: Foto: Helge Sunde

Redaksjonelt

NaturVest foreligger herved i åttiåras siste utgave.

De siste dagene før utgivelsen har vært preget av oljeutslippet utenfor Solund. Et ganske lite oljeutslipp klarte å gjøre ganske stor skade. Samtidig avslørte norsk oljevern seg som håpløst utilstrekkelig. Det er ikke nok å påstå å være best i verden når selv det beste ikke er godt nok. Uten å bli beskyldt for etterpåklokskap vil vi hevde at Statens forurensningstilsyn har gitt folk en falsk følelse av trygghet og slik bidratt til at politiske beslutninger er blitt tatt på sviktende forutsetninger. Nå vet vi at vi har svært lite å stille opp med hvis en virkelig stor ulykke skulle skje.

Det vesle oljevernet vi hadde ble vesentlig brukt til å beskytte oppdrettsanlegg. Verneverdige naturområder ble nedprioritert. Vi trodde vi hadde et oljevern, ikke bare et oppdrettsvern.

Men midt blant tilgrisede strender skjedde det noe gledelig. En hær av frivillige fra Naturvernforbundet spadde olje som helter, og klarte med bøtter og spader det

høyteknologien til SFT ikke maktet, nemlig noe. All honnør til deltakerne for innsatsen, og til de gode krefter i Bergens næringsliv som kjente sitt ansvar og støttet oppryddingen.

Vi håper at flest mulig er villig til å tenke nytt etter ulykken. Eller er det slik at det alltid må skje en virkelig katastrofe før opinionen reagerer?

Forøvrig etterlyser NaturVest stadig reaksjoner på bladet. Først og fremst er vi interessert i å høre hva "vanlige" medlemmer mener. Primært ønsker redaksjonen å lage et produkt den selv kan stå inne for. Derfor vil nok noen savne de store kraftsatsene i bladet. Til gjengjeld kan de stole på at det vi skriver er sant. Naturvernforbundet er slik. Ikke desto mindre er vi smertelig klar over at det gjelder å bli hørt, og at det går an å gjøre mer med nettopp det. Vel vitende at vi aldri kan bli noe mer enn hva våre medlemmer gjør oss, til ønsker vi våre lesere en god jul og et godt nytt tiår med framgang for natur- og miljøvernet.

Miljøverndepartementet. Her blir det pekt på at det er leveringsplikt for tungmetallholdig avfall og at SFT selv prioriterer (?) slikt under "snarlige tiltak". Videre pekes det på at konsesjonen fra SFT i 1986 er gitt på sviktende grunnlag da pronosene fra SM i 1984 som SFT bygde sin konsesjon på ble kraftig overskredet fra 1986 til 1989.

Forøvrig er det betenkelig at Norge overhodet ikke har noen som helst alternativ til å dumpe "råstoffer" i et hull i jorden. Behandlingen av katalysatormasse baserer seg ellers i verden på regenerering. Det er grunn til å regne med at man vil stramme inn på handel over landegrensene av spesialavfall og at katalysatormassen da kan bli nektet eksportert. Dette kan føre til at man tilsist ser seg nødt til å tillate dumping av alle typer katalysatormasser i deponiet på Mongstad.

Naturvernforbundet vil be om at SFT snarest utreder muligheten for bygging av et eget regenereringsanlegg i Norge.

Vi anser det som en falitterklæring fra SFT å gi et slikt løyve. Det rimer hverken med vårt overordnede fourensingsorgans forpliktelser i eget land, eller med Norges internasjonale forpliktelser (Jfr. Pariskonvensjonen og Nordsjøavtalen).

SFT virker lite troverdig når etaten har brukt og vil bruke SM som konsulent i den utstrekning som det blir gjort i denne saken. Flere steder i konsesjonsvilkårene blir det henvist til SM's utsagn. Det virker som om SFT ikke har gjort en selvstendig faglig vurdering. Det er altfor mange punkter i vilkårene som er uavklarte og opplysninger som ennå ikke er fremskaffet fra SM og SFT.

Så får vi se om det fortsatt ofres produktive fjordområder på industriens alter.

Profileringskampanjen braker løs .

Av Geir Nødset

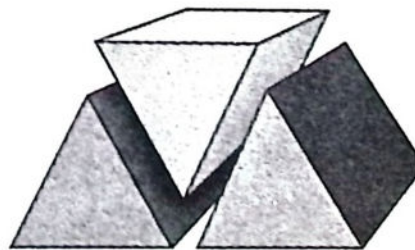
Du har sett dem se ned på deg fra husveggen, eller møtt deg med blikket når du åpner morgenavisen. "Vi er med. Er du?", er spørsmålet. Jon Eikemo og alle de andre støtter Naturvernforbundets vervekampanje. Nå venter de på deg.

Til sammen fem plakater skal være med i kampanjen. De er ansiktet Naturvernforbundet har gitt i sitt forsøk på å skaffe nye medlemmer. Tonnevis av papir med lavt klorinnhold blir sendt ut over hele landet fram mot nyttår. Forhåpentligvis med det resultat at kronene strømmer inn i en slunken kasse.

UTFORDRER

-Plakatene er bare en del av en aktiv vervekampanje vi setter i gang, forklarer Kai Grieg. Målet er å få flest mulig medlemmer. Hvor mange er det vanskelig å si. Vi utfordrer herved alle lokal-lagene i Hordaland til å verve 20 nye medlemmer hver. Det bør de klare.

-Bergens Tidende og Bergens Arbeiderblad har gått med på å trykke to helsiders plakater hver - gratis. Alle som har stilt opp som modeller gjør det gratis. Atle Kårstad har stått for utformingen av plakaten. NVH takker på det varmeste for all velvillig bistand, og håper at innsatsen gir gode resultater.

NORGES HYPOTEKINSTITUTT

CONRAD MOHRS VEG 29
POSTBOKS 38 · 5032 MINDE
TELEFON 05/28 32 25

Avfallsdeponiet på Mongstad?

Av Paul T. Solberg

Statens Forurensningstilsyn (SFT) ga i juni i år Statoil på Mongstad (SM) lov til å grave ned 3500 tonn tungmetallholdig spesialavfall pr. år fram til 2010. SFT har tidligere laget en prioriteringsliste der avfall som inneholder tungmetaller kommer under betegnelsen "snarlige tiltak". Er dette et slikt?

OLJERAFFINERIE

Vi har i dag 4 oljeraffinerier i Norge. De 3 største ligger på Slagentangen, Sola og Mongstad som hver raffinerer flere millioner tonn olje pr. år. Raffineringsprosessene kan grovt deles inn i en fysisk skilling (destillering) og en kjemisk raffinering av de destillerte produkter. Inntil 1970-årene var det en god balanse mellom forbruk av de forskjellige produkter fra destilleringen. Siden er forbruket av "lettere" oljeprodukter som bensin økt vesentlig og dermed behovet for kjemisk omdanning av "tyngre" oljer. I disse kjemiske prosesser produseres det store mengder

avfallstoffer som nå skal graves ned i et deponi på Statoil's industritomt på Mongstad.

AVFALLET

SFT ga i 1986 SM konsesjon på utslipp og deponi av avfall fra olje raffineringen. I juni i år ble denne mer konkretisert og gjelder for: Avvannet og avoljet slam og biomasse fra slambehandlingsanlegg. - Aluminasilica katalysatorer fra katalytisk cracker. - støttemateriale (alumina kuler) for katalysator benyttet i diverse anlegg. - Brukte leire- og karbonfiltere. - Aske og forbrenningsrester.

DEPONIET

Avfallet skal deponeres i to 6 - 7 m dype hull, hver på 10 - 11.000 m². SFT hevder at hullene er tette og at grunnvann i området ikke vil bli

forurenset. Videre må SM dekke til avfallet med presenninger for å hindre (les minske) utvasking av massen til fjorden. Sigevannet fra hullene skal samles i en kontrollkum og føres ut i vågen ved deponiet. Dette samt grunnvannet skal kontrolleres kontinuerlig av SM.

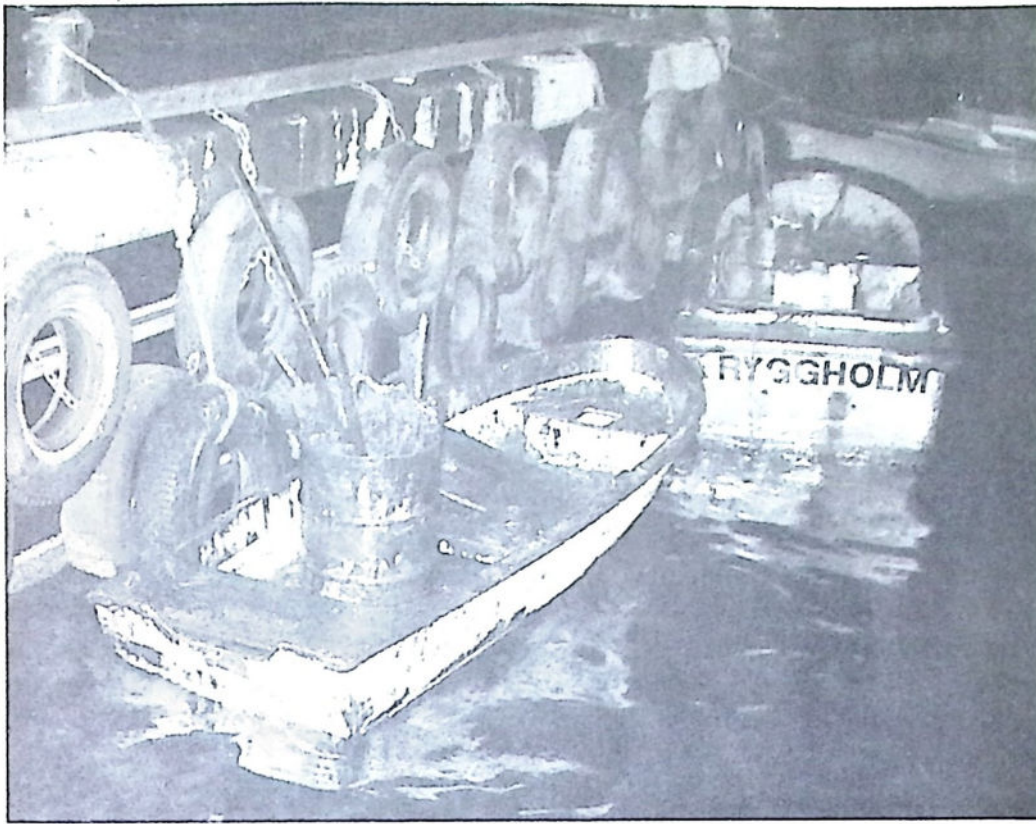
TUNGMETALLER

Foreløpig løselighetsanalyser av katalysator fra katalytisk cracker viser at den er forurenset med tungmetallene kvikksølv, krom og kobber. SFT har ikke selv fastsatt akseptable grenser for utslipp av disse til grunnvann og sigevann, men mener at mengden av utvaskede tungmetaller vil ligge under verdier anbefalt av danske og canadiske myndigheter. Kvikksølv er blitt mye benyttet i tremasseindustrien samt til beising av såkorn. Etter at man så hvordan kvikksølv ble konsentrert opp i levende organismer og deres tildels svært uheldige virkning på disse (kan medføre bl.a. hjerne- og nyreskade) sluttet tremasseindustrien i 1970 og bøndene i 1990 (!) med å bruke dette svært giftige metallet.

ANKER

Etter å ha innhentet en rekke vesentlige opplysninger i tillegg til saksdokumentene fra SFT, har Naturvernforbundet i Austerheim og Lindås og Naturvernforbundet sentralt anket konsesjonen inn for

Naturvernforbundet Hordaland si siste erverving - "Naturvern 01" - spelte ein sentral rolle i fraktinga av olja. Foto Helge Sunde

kunne me sjå berre 5 oljelensar, og 3 av desse låg rundt fiskeoppdrett inne i buktar. Ingen sund var avsperra for å hindra olja i å driva nordover.

Svart olje var å sjå langs strendene frå Ytre Solund og innover, og midt i Sognesjøen såg me ei tydeleg oljestrøpe som dreiv nordover mot Solund.

FEIL OVER RADIO

I radioen høyrde me at 40 fotfolk var i fullt arbeid med å ta opp olje i Solund. Desse opplysningane frå SFT stemde ikkje med det me kunne observera frå fly, og det me fekk høyra av lokale folk i Solund.

Det var tydeleg at vi måtte handla raskt. Etter flyturen vart det sett i gang eit stort apparat for å få til ein aksjon. Snart hadde nær på 100 meldt seg som frivillig, mellom anna fleire skuleklassar. Ferja Bogøyshorn vart leigd gjennom BNR. Vi fekk utstyr og mat frå eit særst velvillig næringsliv. Det var utruleg kor hjelpsame folk var, og det var få som sa nei til å vera med å støtta oss med utstyr. Alt torsdag ettermiddag drog båten avgarde frå Bergen.

registrerte at lite oljevernarbeid var gjort.

Onsdag 25.10 var det kraftig vind og grov sjø. Me flaug over heile området, og teikna inn på kart kvar me såg olje. Midt på dagen onsdag

Uten mat og drikke... Matutdeling på ferja. Foto: Helge Sunde.

Best i Vest AKSJON SOLUND

Av Sveinung Klyve

Når NVH drog til Solund var det i djup frustrasjon over kor treigt det gjekk med å få i gang redningsarbeidet. Det var for gale å sitja å høyra på korleis dei få innbyggjarane i Solund sjølv måtte forsøka å orda opp etter det katastrofale havariet. Skipet gjekk på grunn kl. 17 laurdag 21.10., men det var først måndag at ein fekk i gang redningsarbeidet. Ein hadde altså med eit varsla oljeutslepp å gjera, DVS. ein hadde ei viss tid på seg før oljen kom ut. Denne tida vart ikkje utnytta godt nok til å mobilisera folk og utstyr.

Ein liknande situasjon har vi nyleg hatt i Alaska, der ein heller ikkje kom i gang med arbeidet sjølv om det var fint ver.

NVH PÅ FLYTUR

NVH for med fly over området både mandag, tirsdag og onsdag, og

Den som vil drive oljevern, må tåle å bli litt skitten. Foto: Helge Sunde.

Naturvernarar i olje

Av Sveinung Klyve

KLOKKA 7 OM MORGENEN

Vi befinner oss på ferja Bogrøyshorn. Kaffilukta brer seg i byssa, og folk er i full sving med frukosten. Sidan kjem regntøy og støvlar på, og folk er snart klare oppe på dekk.

Ivrigje naturvernarar har kome langvegs frå for å slutta seg til Naturvernforbundet sin båt og gjere ein innsats i Ytre Sogn.

MED BØTTE OG SPADE

Me var eit lag på 9 personar som vart køyrt ut i Trovågen. Eit utriveleg syn møtte oss. Svart, seig olje låg over heilevågen. Dette hadde komme inn i løpet av natta, kvelden før var all olje teken opp, vart vi fortald av folk på staden. Sidan vågen ikkje vart sperra med lenser, dreiv ny olje inn og grisa til

på nytt. Også ein del lokale folk hadde møtt opp, så snart var me omlag 25 personar i sving ulike stadar i vågen.

Det gjalt å utnytta flo sjø for å få opp mest mogeleg olje. Når olja dreg seg attende med sjøen kleber ho seg til steinane, og er svært vanskeleg å fjerna. Me fylte den tjukke oljemassen i bøtter som vart tømt over i større kar, som så vart tømt av ein slambil. Dei flotte oransje regnkleda vart fort oversmurte med brunsvart, glinsande og feit olje. det var ikkje akkurat sild i olivenolje, snarare naturvernarar i tungolje.

Innsats og humør var bra, sjølv om mange var heilt oversmurt med olje. Berre smilande andlet og kvite tenner var reint på mange, og utover dagen fekk det og sine oljestriper.

Sjølv om det verkar tungt og primitivt med bøtte og spade, var det det einaste som fungerte heilt tinnmed fjøresteinane. Det var ein fryd å sjå at stadig nye tønner vart fylte, for då visste vi at den olja

ikkje kunne driva inn andre stader og ureina.

DEI HØGE HERRAR

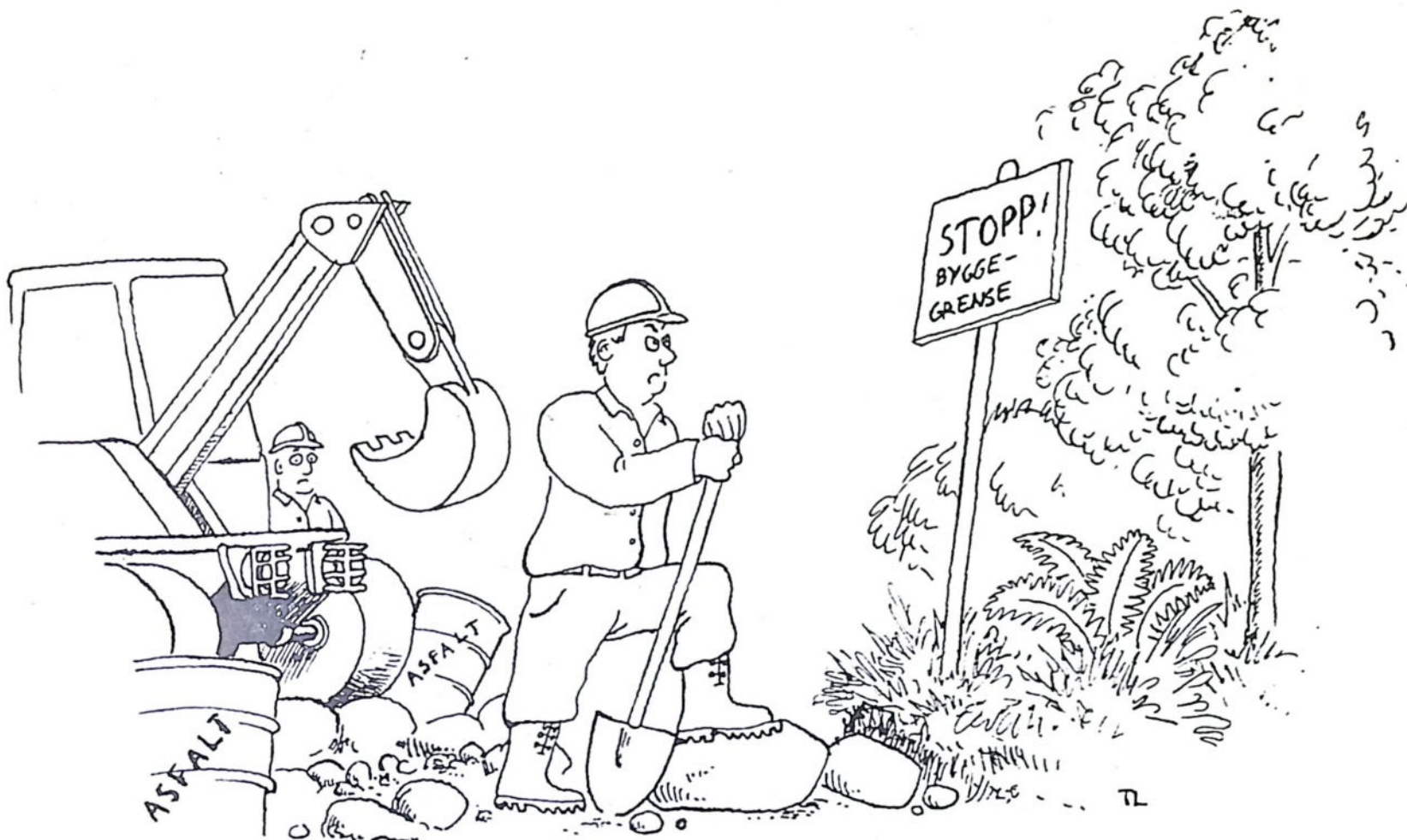
Dei høge herrar frå SFT kom også nedom med helikopter for å sjå korleis arbeidet gjekk. Dei ville ordna med meir fat å fylla olje på, og lova at slambilen snart skulle komma att. Ut over dagen vart det lagt ut lenser ved innløpet til vågen for å unngå at ny olje kom inn. Då det meste av olja var fjerna, vart barkedestrø strødd ut for å suga til seg enno meir olje.

I skumringa tok me kveld. I løpet av dagen hadde me fått opp ca. 30 tonn med oljeemulsjon (olje + vatn)

NØGDENATURVERNARAR

Dei tok ca. ein halvtime å få av att det verste griseriet frå regnkleda. Olja hadde lurt seg inn i alle krok, og kleda under regntøyet hadde og fått ein mørk tone.

Me sette kursen heim att trøytte og gode, og med ein innvendig varme og glede over å ha utført eit handfast og nyttig naturvernarbeid.

Byggegrense i Bergen

Av Tore Larsen

I takt med boligfeltenes stadige avansement oppover Løvstakksiden Natlandsfjellet og andre av Bergens byfjell, har det blitt stadig klarere at friområdene rundt byen langt fra er trygge. Ikke bare naturområder, men også landbruksjord legges under asfalt. Med kommuneplanen som ble vedtatt i juni, er det nå klart for en ny runde med nedbygging. Bare i Fana ligger det an til at 3000 dekar dyrket jord omreguleres til bolig- og industriområder. Riktignok forhandles det framdeles om dette, men utfallet kan man vel tenke seg i disse utbyggingstider.

For å unngå at natur og jordbruksland i Bergen sakte men sikkert stykkes opp og utbygges, har naturverngruppen i NVH satt i gang arbeidet med et forslag til byggegrense i kommunen. Grensen er tenkt å fungere på samme måte som "Markagrensa" i Oslo: En klar

markering av hvilke arealer som bør sikres mot framtidig utbygging, slik at kommunens planleggere vet hvor de kan utfolde seg (og hvor de ikke kan!). Like viktig er det at bøndene - som ikke kan planlegge over like korte tidsperioder som kommunen - vet hva de har å holde seg til i sin arealplanlegging.

Bergen Kommune stiller seg positive til prosjektet, og har faktisk hatt noe lignende i tankene selv. Fylkesmannens miljøvernavdeling har i den sammenheng vært inne i bildet, men saken er foreløpig lagt til side på ubestemt tid. Forhåpentlig kan NVH med vårt utspill få sparket ballen i gang igjen.

På grunn av underbemanning har naturverngruppen vært nødt til å plukke ut en mindre del av kommunen, og konsentrere seg om denne. Vi har valgt Bergen Vest, nærmere bestemt halvøya fra Løvstakken (Fjøsanger) til Loddfjord, Alvøen og Bønes. Her

har vi tre av Bergens mest belastede "byfjell", og kommende konfliktområder når nedbørsfeltene til drikkevannskildene i området snart frigis for utbygging. Prosjektet vil etter hvert kunne ut i en trykksak med dokumentasjon av naturverdiene i området, og kartfestet forslag til byggegrense. Dette vil så legges fram for kommunens politikere.

Vi arbeider nå med å registrere områder som ikke bør bygges ut. Til dette trenger vi imidlertid hjelp. Har du noe å bidra med, kan du enten troppe opp på naturverngruppens møter, eller sende oss opplysninger. Vi vil gjerne ha kjennskap til spesielle biotoper (spillplasser, hjortetrakk osv), turområder, områder for jakt og fiske, kulturminner og særegne naturforekomster. Naturvernforbundets adresse finner du foran i bladet. Eventuelt kan du ringe Tore Larsen på dagtid, 212238.

ANTIBIOTIKA: NNV på inspeksjon ?

Av Øivind Bergh

Oppdrettsnæringen er blitt en av våre største forurensere. Den er en av Norges mest lønnsomme, og raskest voksende næringer, og betraktes som en "hellig ku" av de fleste politikere. Samtidig er behovet for mottiltak mot forurensing fra oppdrett blitt stadig mer presserende. Hva gjøres?

NNV PÅ INSPEKSJON?

Ideelt sett burde ingen være helt trygg på å ikke få Naturvernforbundet på (ubuden) visitt. Skal en avsløre miljøgriser, nytter det ikke alltid å la mistenkte få tid til å feie syndene under teppet før en dukker opp. Noen bedriftsledere misliker naturlig nok slike overraskelser. Hordaland fiskeoppdretterlag protesterte heftig etter en uanmeldt naturverner-inspeksjon på et anlegg i sommer. Eiendomsretten er helligere enn naturvernet!

Imidlertid hadde de også stuerene grunner til å motsette seg besøk. Med mange ukjente smitteveier er de fleste oppdrettere etter hvert blitt bevisst nødvendigheten av å begrense besøk på anleggene mest mulig. En ivrig besøkende kan ut-

merket godt dra med seg Hitra-bakterier fra det forrige anlegget han besøkte. Så er det i gang med antibiotikabehandling igjen - og det var jo det vi gjerne ville ha mindre av.

En annen sak er at ikke alle oppdrettere kan bruke denne unnskyldningen. En av de "ubudne" gjestene, Kurt Oddekalv i Naturvernforbundet Hordaland, presiserer overfor NaturVest at ikke alle bør snakke for høyt om hygiene... Han lover at ingen forurensere kan føle seg trygg, men er innstilt på et godt samarbeid med alle oppdrettere som tar miljøvern alvorlig.

ANTIBIOTIKA

Antibiotika gis vanligvis som tilsetning i fiskeforet. Dette er den klart enkleste måten å gi fisken medisin på, men den har flere ulemper. En god del av foret blir ofte ikke spist, men kan spises av villfisk, eller synke til bunns. Stoffet blir altså spredt i miljøet. Det er derfor ikke tilrådelig å spise fisk som er fanget i nærheten av oppdrettsanlegg med mindre man er helt sikker på at anlegget ikke har

brukt antibiotika de siste månedene.

Helsemessig er det lite bra å få i seg antibiotika i utide. Mange mennesker har lett for å utvikle til dels sterke allergier mot antibiotika. Et annet problem er at bakteriefloraen som blir utsatt for antibiotika reagerer med å bli motstandsdyktig, *resistent*, mot antibiotikumet. Noen vil fra naturens side være resistente og vil ikke bare overleve, men formere seg. Når de andre mikroorganismene dør, eller hemmes i veksten, vil de resistente få arenaen mer eller mindre for seg selv. Det kan raskt bli store mengder resistente bakterier i miljøet. Effekten av antibiotikabehandling blir dermed stadig dårligere. De økologiske langtidsvirkningene vet vi lite om. Men det er vist at resistente bakterier fins i slammet under oppdrettsanlegg, og blir værende der i årevis selv om anlegget flytter.

Det er påvist at arvemateriale som koder for resistens, kan overføres mellom ulike typer bakterier. Det er f. eks. fullt mulig at bakterier som angriper mennesker kan utvikle resistens på denne måten.

Forbruket av antibiotika til fiskeoppdrett har økt betydelig utover 80-åra: Fra 3660 kg i 1980 til en foreløpig topp ble nådd i 1987 med hele 48570 kg. Trass i en

forts. side 13...

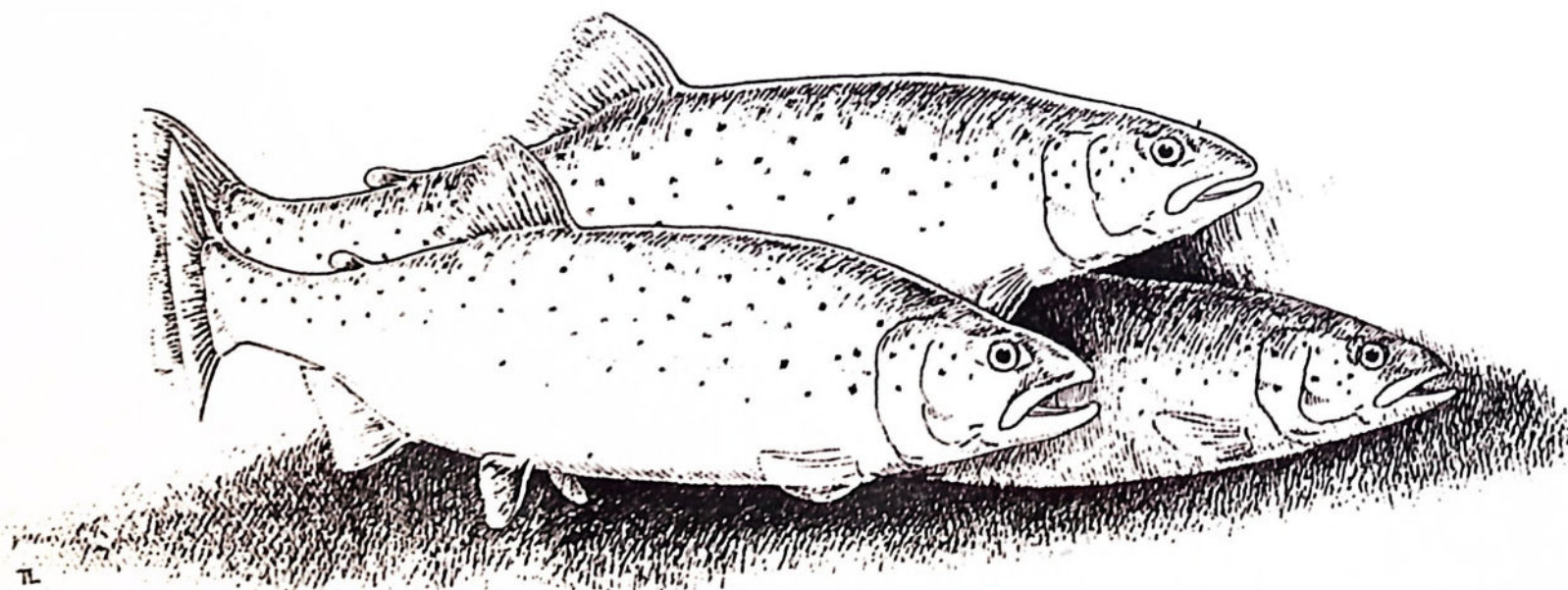

Foto: Øystein Fosshagen.

Folk må komme seg til og frå arbeidet. Ved å lage lokale bustads- og arbeidsmiljø kan vi redusere energibehovet til transport. Ved å bygge med tanke på å utnytte solenergi (-tettaste busetnad på solsida), eller annan krinslaupsenergi kan vi redusere behovet for fossile brennstoff til oppvarming.

I kommuneplanen går ein helst motsett veg. I staden for å sørge for kortast mogeleg avstand mellom bu- og arbeidsstad spreier ein byen utover. Bergen kommune vil heller ikkje styre kjøpesenterutviklinga. Dette er ei byutvikling som byggjer på bruk av privatbil og som gjer det vanskelegare og vanskelegare å bygge ut kollektivtrafikken slik at ein dekkjer folk sitt behov skikkeleg.

I Åsane gjorde ein eit forsøk på å styre utbygginga; ein la opp til ein plan om eit samla Åsane Senter. Sidan verkar det som ein har gitt opp denne målsetjinga. "Gullgruven" og andre bilbaserte sentra er blitt etablert utanfor gangavstand til senteret.

I staden for å bygge ut Oasen burde ein heller bygge ut

Nesttun. Ein burde satse på det eksisterande butikkmiljøet der.

Eg var nettopp på ekskursjon i Holland. Trass i at dei har ei kristelegdemokratisk regjering som vel er meir positiv til eit fritt næringsliv enn det norske sosialdemokratiet har dei skaffa seg styring med utviklinga av byane sine. "Vi vil ikkje ha desse bilbaserte kjøpesentra", sa dei. I staden byggjer dei butikkssentra inn i byane, nær dei gamle handelssentra og like ved knutepunkt for kollektivtrafikken.

Her i byen er vi på veg til å adoptere det amerikanske bilistsamfunnet der bysentra døyr. Berre eldre folk og ungdommar som ikkje har bil nyttar det som er av kollektivtrafikk. Dette fører òg med seg eit eigenarta kriminalitetsproblem som ein ikkje kjenner frå europeiske byar der ein har eit levande sentrum. Vi treng ressurssterke middelklassefolk som går i sentrum, blant anna for å unngå aukande kriminalitet. Vi treng vanlege menneske som vil gripe inn dersom noko skjer.

Bilistproblemet har såleis

òg ei heilt direkte innverknig på det sosiale miljøet.

-Du ser privatbilismen som ein avgjerande faktor i biletet ?

-Eg har bil sjølv. Dei siste åra har eg brukt han meir og meir. Bergen har blitt meir og meir basert på at folk har bil.

Tunellar og bompengar kan vere nyttige ingrediensar i ein trafikkplan. Løvsstakktunellen meiner eg er miljømessig fornuftig. Det siste eg gjorde før eg gjekk ut av bystyret i 1979 var å gå inn for bruk av bompengar i den saka. Men det var då med den føresetnaden at noko av pengane skulle gå til kollektivtrafikk, og det var heller ikkje meininga at ein skulle kunne kjøpe månadskort slik at det blir "billigare" di meir ein køyrer.

-Ei oppgåve du vil trekkje fram som spesielt viktig for NNV framover ?

- Eg tykkjer det er veldig viktig at NNV engasjerer seg i lokale, konkrete saker.

Medlemsportrettet : ARILD HOLT-JENSEN

Av Mary Bente Bringslid

Natur Vest har frå og med dette nummeret tenkt å presentere nokre av Naturvernforeningen sine medlemmar. Kanskje kan det bli ein fast spalte i bladet.

Medlemsportrettet er først og fremst meint som eit portrett av eit engasjement; ei synleggjering av nokre av dei mange personlege engasjementa som er drivverket i ein organisasjon som vår. Vi vonar det kan bidra til at gamle og nye medlemmar betre kan "vite om kvarandre", i tillegg til at det skal vere kjekt å lese.

Den første vi har valt å presentere er ein veteran i Naturvernforbundet. Arild Holt-Jensen er førsteamanuensis ved Institutt for geografi, Universitetet i Bergen, og sat i bystyret for Venstre frå 1971 til 1979.

-Arild Holt-Jensen, kor lenge har du vore medlem i Naturvernforbundet?

- Det byrja i 1965, då eg vart med i ein studiering i Nordisk Sommeruniversitet her i Bergen. Professor Anders Hagen som den gongen var formann i Naturvernforbundet, var òg med i studieringen. Det var då eg melde meg inn i NNV, og sidan har eg vore medlem. Eg har jo aldri hatt verv i NNV eller arbeid på den måten. Det er ikkje fordi eg ikkje har hatt lyst. Eg har ikkje hatt tid av di eg har prioritert politisk arbeid og arbeid med faget mitt, blant anna med å utvikle undervisningsmateriell.

-Korleis var det å vere medlem den gongen?

-I byrjinga, midt på 60-talet, dreidde det seg i hovudsak om klassisk naturvern. Først på slutten av 60-talet vart det tale om miljøvern. Forureiningsproblematikken kom inn i biletet. Rachel Carson hadde i 1961 gjeve ut "Den tause våren", og vi fekk den såkalla

pesticid-debatten der ein gjorde merksam på miljøgiftene og dei skadeverknadene dei hadde.

Så etter kvart kom ressursverndebatten i gang, med det breie engasjementet i 70-åra. Eg tykkjer jo stort sett at det er dei sakene vi sette på dagsorden på den tida som kjem att no. Vi sa det jo òg den gongen at dette var problem som kom til å komme att med fornya styrke i framtida. Vi fekk rett naturlegvis. Men ein kan spørje seg kvifor vi ikkje fekk gjort meir med spørsmåla på den tida.

-Kva gjorde de?

-I 1970 laga vi ei innstilling fra Venstres miljøutvalg som vart til boka "Mennesket og nærmiljøet". Det var eigentleg meir eit fagutvalg enn eit politisk utvalg. Utanom meg, som var leiar for utvalet, sat det mellom anna ein havforskar, ein medisinar, ein meteorolog og ein landbruksutdanna. Vi tok opp fleire av dei problema som i dag har slått inn med full tyngde. Nokre av dei framlegg til løysingar som kanskje blir oppfatta som typiske 80-talsløysingar var vi òg inne på. Når det gjeld eingangsemballasje, kom vi til dømes til at eit forbod ikkje var tilrådeleg, men at ein heller burde legge avgifter på slik emballasje.

-Kva har den faglege bakgrunnen

som geograf å seie for engasjementet ditt?

-Som geograf er eg oppteken av forvalting av areal, av korleis denne ressursen blir disponert og av kulturlandskapet. Eg skreiv hovudfagsoppgåve om fjellplanlegging. Den tok opp problemstillingar som knyter seg til fjellplanloven; mellom anna om retningslinjer for hyttebygging. Det var såleis mest klassisk naturvern som var relevant for hovudfagsarbeidet.

-Vi kjenner deg kanskje best som den poengterte debattanten når det gjeld Bergens byplanlegging, eller eventuelle mangel på slik ?

-Når ein er oppteken av byplanlegging blir ein klar over korleis dei ulike sidene ved natur- og miljøvernproblematikken heng saman, og korleis dette heng saman med korleis vi organiserer samfunnet; med kva slags samfunn vi vil ha. Problema med luftforureining og kloakkutslepp kan best løysast dersom dei blir sett i samanheng med måten bu- og arbeidsmiljøa blir organisert på. Tilsynelatande tekniske problem som det å skaffe nok energi utan store skadeverknader er like mykje eit spørsmål om organisering og bevisst, overordna byplanlegging som teknikk.

FORENINGSNYTT

MILJØTORG PÅ HORDALAND BYGGTJENESTE I HØST.

I perioden fra midten av oktober og fram til årsskiftet vil publikum kunne orientere seg om hvilke produkter man kan bruke uten å utsette seg selv eller miljøet for skader. Miljøtorget på Hordaland byggtjeneste er bygd opp av produkter som ifølge ulike forskningsrapporter ikke gir helse-skader. Denne utstillingen er et samarbeid mellom Naturvernforbundet Hordaland, Bergen astma- og allergiforening og Hordaland byggtjeneste. Tema utstillingen er ikke bare rettet inn på byggprodukter. Også produsenter og forhandlere for andre miljøprodukter er invitert til å delta. Her kommer helsekost inn som en viktig faktor.

9. november ble det arrangert en dagskonferanse om emnet: "Hva må gjøres for å unngå helsefarlige hus?" Dr. scient MNLA Nils Skaarer innledet om økologisk boligbygging og ressursvennlige boligformer. Sivilarkitekt MNAL Kjell Grimseth innledet om temaet: "Hvordan bygge friske hus", og avd. ing. Frode Jørgensen belyste spørsmålet om riktig ventilasjon. Et panel bestående av representanter fra Boligkooperasjonen, Byggmesterlauget, Naturvernforbundet og Astma- og allergiforeningen debatterte deretter problem knyttet til helsefarlige hus.

Det vil bli arrangert temakvelder tilknyttet emnet. Natur Vest tar forbehold om lang trykkertid.

31.10. "Usunne boliger - et helseproblem"

28.11. "Den energibesparende boligen"

Møtene starter kl.19.00 og holdes i møtesalen hos Hordaland byggtjeneste A/S, Lars Hilles gt. 29, 5008 Bergen, tlf.329320.

MILJØVERNGRUPPA

har arbeidd med følgjande saker den siste tida:

- Lokalbanehøyering
- Sykkelsti langs Osbanetrasèen
- Sykkelvegnett i sentrum
- Registreringsnummerering av sykklar

OPPLYSNINGSGRUPPEN

Gruppen har både i -88 og -89 hatt gående en forbrukerkampanje for klorfrie papirvarer. Kampanjen har hatt tre mål: Bevisstgjøring av forbrukeren, press på Butikk/produsent for miljøvennlige varer og markedsføring av Naturvernforbundet.

Vi har vært i kontakt med mange hundre Vega-kunder og tror nok vi har lyktes med "små drypp"-strategien. For de fleste var prisen det avgjørende for hvilke varer de kjøpte.

Få butikker var villige til å legge ned arbeid i å presentere miljøvennlige varer, men forbrukeraksjonen har sannsynligvis stimulert etterspørselen etter disse varene.

Vi synes at forbrukeraksjonen har markedsført Naturvernforbundet meget bra! Pressedekningen var likevel ikke så god som vi håpet, og medlemsvervingen gikk dessverre tregt.

Rezi Faye for Natur Vest.

forts. fra side 8...

betydelig vekst i næringen gikk forbruket imidlertid ned i 1988 til 32470 kg, og det ligger foreløpig an til en ytterligere nedgang i 1989. Til sammenlikning kan nevnes at det til veterinærmedisinske formål utenom fiskeoppdrett har vært et stabilt forbruk i området 10000-11000 kg. Forbruket til mennesker har variert mye mer: fra 16659 kg i 1983 til 27000 kg i 1985 (Kilde: Norsk medisinaldepot).

forts. fra forrige side...

18.-19. AUGUST - OVERNAT- TINGSTUR TIL BØMLO

Lørdagen legger vi turen om Siggjo - 474 m høy og med en fantastisk utsikt. Alternativt: Kulturstien på Moster. Her er mye å se på - Mosterkyrkja og Moster Amfi, hvor Mostraspelet blir framført. Kanskje tar vi en titt på turistattraksjonen Røyksundkanalen også. Overnatting blir på Olavskolen. Søndag besøker vi gullgruven på Lykling og drar med båt til fiskeværet Espevær med bl.a. UFO-ringen.

Turledere fra Bømlo lokallag.

16. SEPTEMBER - OSTERØY

Fra Gjerstad Midt på Osterøy følger gamleveien til Hovden. Herfra går en fin sti til Storavatn. De sprekeste kan gå til Borgasetrene og få en flott utsikt utover Bruvikdalen. Her oppe ligger også et tidligere klebersteinsbrudd. Turen går så til den vakre Skaftådalen, hvor elven går under jorden 200 m og med spor etter gruvedrift fra nyere tid. Får vi tid, besøker vi Havråtunet - fredet klyngetun.

Turleder : Rune Revheim.

14. OKTOBER - NIPEDALEN, GRAVDAL, PLANETARIET

Turen går fra Nipedalen til Gravdal. Det blir orientert om vestre innfartsåre. Vi stanser ved kommandantboligen og får med oss litt historie om stedet. Videre er vi invitert til Planetariet på Sjøkrigsskolen. Kommandørkaptein Øy forteller.

Turleder: Lars Tennebekk.

Nærmiljøturer

1990

Av Rezi Faye

Natur Vest bringer her en foreløpig oversikt over aktuelle turer neste år.

11. FEBRUAR - NYGÅRDS-HØYDEN

Fra Natur til Universitet. En spennende kulturhistorisk byvandring med professor Per Jonas Nordhagen som turlleder.

11. MARS - SOTRA

På gjengrodde stier, først fra Morlandstø til Fjell, så fra Steinland over fjellet til Klokkarvik. Flittig benyttede kirkeveier i gamle dager.

22. APRIL - ARNA: ARNANIPA OG REPPADALEN

Vi legger veien om Repparmyrene som i 1983 ble fredet som naturreservat. Vår kontaktmann er Tore Alstad i fritidsseksjonen. Han lover oss en flott tur med en lokal kjentmann. Turen starter og avsluttes i Ådnemarken. Turlleder fra Opplysningsgruppen, Kari Vogt.

13. MAI - HOPSDAL I LINDÅS

Vi kommer forbi det nye skisenteret, anlagt her fordi det er det mest snøsikre stedet og i nærheten av Knarvik. Fra Gladhaug er det flott utsikt til Osterfjorden og

Osterøy og til Eikeland. Sveinung Klyve er lokalkjent og vil lede turen, samt orientere om Lumshaugen og bøkeskogen.

6. JUNI - MILDE

Vårsongen avsluttes med en vandring rundt Mildevannet der vi ser på geologi, vegetasjon og fugleliv. Vi regner med at hovedfagsstudenter fra Museet kan fortelle om dette. Vår kontaktmann, stipendiat Tore Larsen, har lovet oss hjelp med å legge opp turen. Vi er i kontakt med Bergen og Omland Friluftsråd for å få låne deres eiendom ved Aboretet til en hyggelig kopp kaffe og avsluttende samvær før sommerferien.

Turlleder fra Opplysningsgruppen, Kari Vogt.

forts. neste side

Samling på Bolstad, øverst i Hålandsdalen, før oppstigning i fjellet, lørdag 19. august 1989. Foto: Arnold Åbro.

Trekantsambandet - miljøvernet overkjørt?

Trekantsambandet mellom øyane Stord og Bømlo og fastlandet (Sveio) vert eitav Norges største vegprosjekt. Planen omfatter:

- Ein 7 km lang undersjøisk tunnel 250 m under havoverflata
- Ei 700 m lang hengebru
- Ei 700 m lang flytebru

Tilsaman skal det byggjast 12 km ny veg mellom Stord og Bømlo over friluftspylene Føyne, Nautøy og Spissøy. Kostnadsrekna til 870 mill. kr. Fem ferjesamband skal fjernast. Biltrafikken skal auka frå 2000 bilar pr. døgn i 1988 til 14000 bilar pr døgn i 2020. Det er utarbeidd ein miljørapport som omhandlar naturinngrep og miljøkonsekvensar ved dei ulike vegprosjekta.

- Vegsjefen går inn for dei mest miljøfiendtlige løysingane dokumentert i miljørapporten.

- Fylkesfriluftsnemnda er samd med vegsjefen og overser konklusjonane i miljørapporten.

- Fylkesmann Håkon Ramdal frå Bømlo går inn for vegsjefen sitt framlegg og overser miljørapporten ut frå "overordna samfunnsmessige interesser". Fylkets øverste miljøtalsmann karakteriserer miljøømsyn som ei underordna samfunnsinteresse.

- Naturvernforbundet på Stord og Bømlo held seg sjølvstilt til dei faglege konklusjonane i miljørapporten, og går inn for dei mest miljøvenlege vegalternativa.

Hovudplanen har også vurdert dei miljømessige sidene ved ferjene samanlikna med trekantsambandet. Konklusjonen er klår: Samla sett kjem fortsatt ferjedrift ut som det klårt beste miljøalternativet. I sin endelege konklusjon har difor naturvernforbundet gått inn for ferjeløysinga.

Hovudplanen kjem i oktober opp til politisk handsaming i dei aktuelle kommunane. Det står att å sjå om valgflesk kan omsetjast i konkret miljøpolitisk handling: tenke globalt, handle lokalt. Eller: Tenke banalt, handle grassalt. Miljøvernet vert nok ein gong taparen.

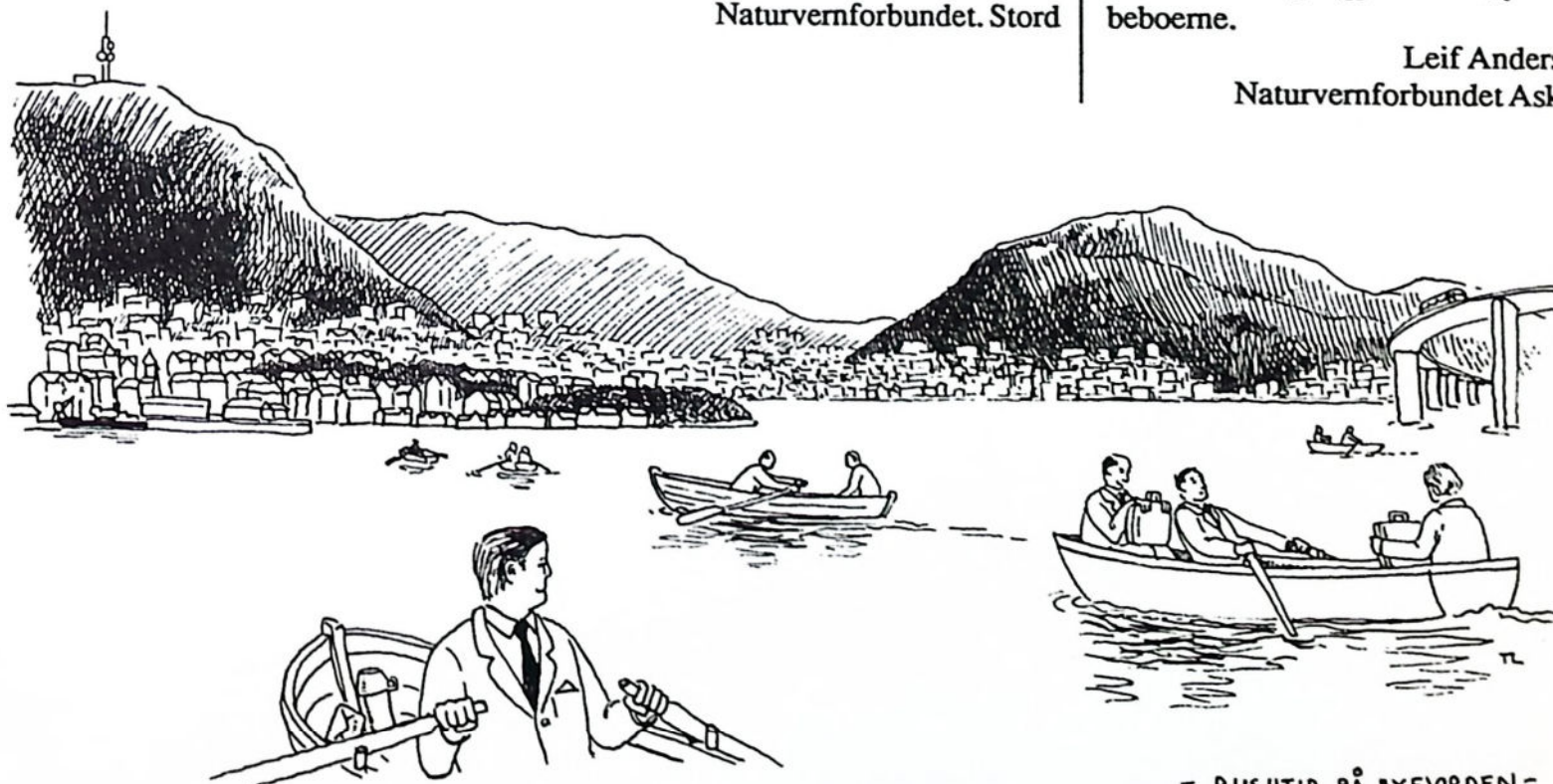
Olav Nagel-Alne
Naturvernforbundet. Stord

FORBUD MOT HURTIGBÅT ASKØY-BERGEN

Et miljøspørsmål som opptar mange på Askøy, er Askøybroen - den skal være ferdig i 1993, og arbeidet er i full gang. En av forutsetningene for brobyggingen har hele tiden vært at det skulle bli persontrafikk til byen med hurtigbåt, men i det siste har det gått rykter om at det slett ikke er så opplagt. Askøybroen er i særklasse landets største bompengeprojekt med byggelån på bortimot en milliard. Ryktene sier at långiverne vil ha forbud mot all sjøvegstransport i konkurranse med broen. Rett skal være rett - Askøy formannskap sier at det ikke gjelder persontrafikk med båt, og det tror vi må være rett - ellers blir det revolusjon her ute. For askøyfolk som arbeider i sentrum er det klart at broen er en veldig omveg, at reisen vil ta mye lengre tid og bli svært mye dyrere.

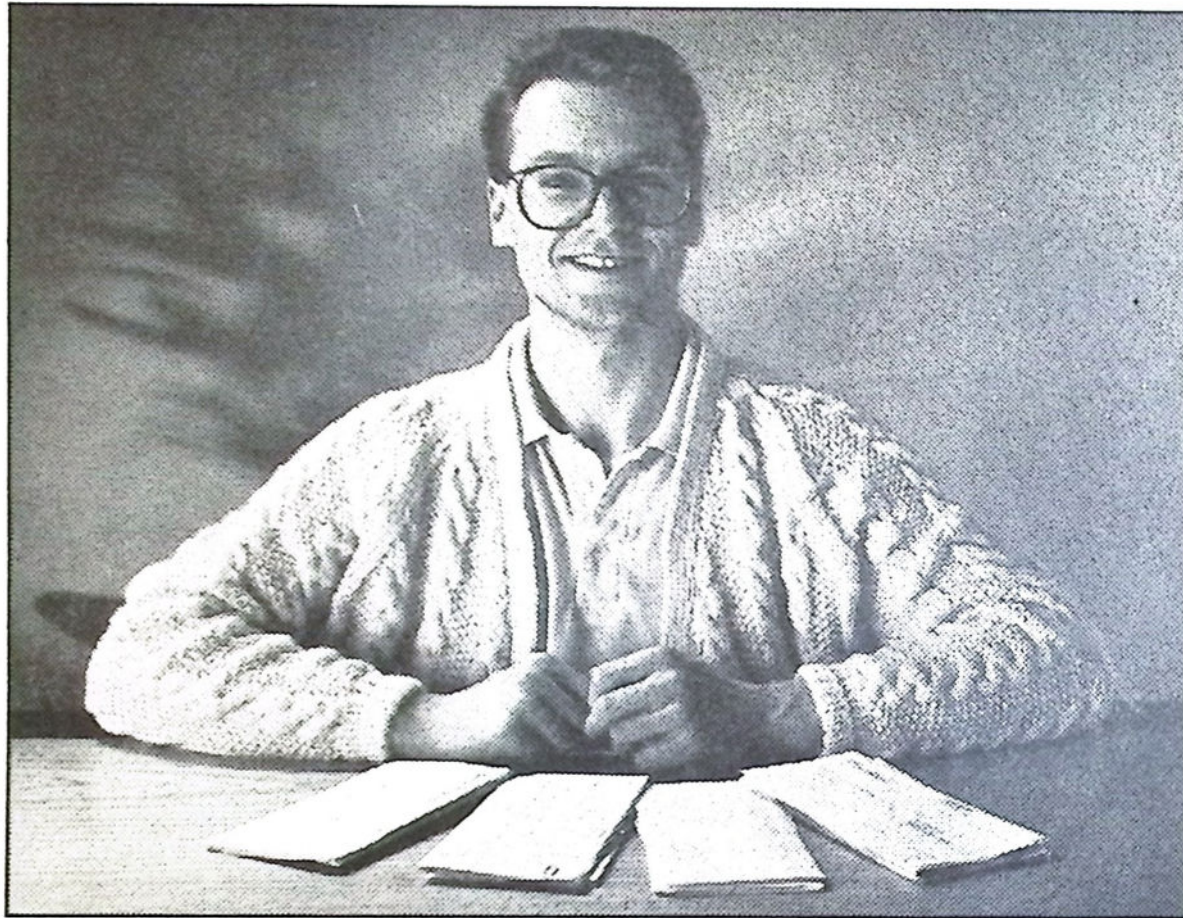
Så har vi forurensingen: En ting er å frakte noen tusen mennesker til byen med båt, noe helt annet å putte dem i busser som bruker to-tre ganger så lang tid som båten. Videreer folk opptatt av hva det skal koste å kjøre over broen - mange er blitt skremt av å lese om Ålesund og Hvaler. Vi har også diskusjonen om gatebruksplanen i Bergen og om forholdene på Vestre innfartsåre. Om tre-fire år vil disse problemene også gjelde Askøybeboerne.

Leif Andersen
Naturvernforbundet Askøy

- RUSHTID PÅ BYFJORDEN -

”Uten · var · jeg · rådvill”

”Postkassen var full av dem; de grønne og blå regningene. Rådvill gikk jeg til banken og la fram mitt pengeproblem. ”La oss sammen se på økonomien din,” sa en erfaren og kunnskapsrik bankfunksjonær.

Nå vet jeg hvordan jeg skal komme på plussiden igjen.”

SØK RÅD HOS BANKEN DIN I ALLE SPØRSMÅL OM ØKONOMI.

B a n k e n e · i · B e r g e n

ABC Bank · Bergen Bank · Den norske Creditbank · Fana Sparebank · Fokus Bank
Kreditkassen · Fiskernes Bank · Landsbanken · Skillingsbanken · Sparebanken Vest

M. nr: 039062
UNIVERSITETSBIBLIOTEKET
AVISKONTORET
DRAMMENSVN 42
0255 OSLO 2

NATUR
VEST

Retur: Naturvernforbundet Hordaland
Postboks 1201, 5001 BERGEN.

Naturvern-julegave

Prisene i parentes gjelder ikke-medlemmer. Et medlemskap koster forøvrig kr 200,- (hovedmedlem), kr. 100,- (pensjonister) og kr. 30,- (familiemedlem). *Hva med å glede dine venner? Kjøp et gave-medlemskap for 1990!*

Hefter:	"Økologi og økonomi"	15,-
	"Så klart som vann"	15,-
	"Fuglevern"	30,- (40,-)
Brosjyre	"Bleikt på dynga"	5,-
Bøker:	"Kraft - de lange elvene"	150,-
	"Hardanger"	250,-
	"Om trær kunne gråte"	150,- (185,-)
	"Vår felles framtid"	150,- (195,-)
	"Miljøboka"	98,- (139,-)
	"Håndbok for miljødetektiver"	75,- (98,-)
	"En dråpe i havet"	75,- (98,-)
	"Se deg omkring"	50,-
	"Business and the Environment"	50,-
Barnebøker:	"Blekkulf-boka"	33,- (38,-)
	"Blekkulf på oppdagelsesferd"	39,- (49,-)
	"Mari ser på naturen"	80,- (98,-)
	"Maris vesle grøne"	80,- (98,-)
	"Barnas dyrebok"	69,- (90,-)
	"Langs elv og bekk"	65,- (90,-)
Kassett:	"Blekkulf og vennene hans synger"	35,- (45,-)
	Fuglelåter	70,-
Plakater:	"Vinterfugler"	30,-
	"Trekkfugler"	30,-
Kort (sett)		65,- (75,-)
Brevsett (resirkulert papir)		60,-
"Indianerbrevet"		10,-
"Naturkalenderen 1990"		85,-
NNV-paraply		100,- (120,-)
Fuglekasse (modell "Oddekalv")		40,-

Denne flotte bæreposen i lin fås også kjøpt på Naturvernforbundet Hordaland sitt kontor. Den er vaskbar, og kan brukes i lange tider. Et langt mer miljøvennlig alternativ enn engangsposer i plast eller papir. Pris kr. 40,-.

Alt fins på kontoret til Naturvernforbundet Hordaland. Det ligger i Jacobsfjorden, på Bryggen i Bergen. Telefonbestillinger tas gjerne i mot, telefonnummeret er (05) 31 38 51. I desember er det åpent hverdager 10-16, torsdag 10-19, lørdag 11-15 og søndag 12-15. Åpningstider ellers i året: se side 2 i bladet.